ASIANTUNTIJALAUSUNTO
Opetus- ja kulttuuriministeriö
Kulttuuriasiainneuvos Päivi Salonen
4.11.2020

Eduskunnan ympäristövaliokunnalle

HE 182/2020 VP eduskunnalle laeiksi rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain ja rikoslain 48 luvun 6 §:n muuttamisesta

Opetus- ja kulttuuriministeriö on antanut asiasta valmisteluvaiheessa lausunnon. Ministeriö pitää lakiin ehdotettuja muutoksia kannatettavina ja perusteltuina. Esityksen keskeinen sisältö koskee rakennussuojelun, suojelusta poikkeamisen ja muutoksenhaun menettelyjä sekä viranomaisten välisen työnjaon selkeyttämistä ja asianosaisten asemaa. Ministeriö pitää alistusmenettelyn purkamista ja muutoksenhakua koskevia muutoksia perusteltuina. Muutokset keventävät hallinnollisia menettelyjä ja nopeuttavat suojeluesitysten käsittelyä ja parantavat siten lain toimivuutta.

Rakennusperintölain muuttamista koskevan lakiesityksen 4 §:n mukaan Museovirasto toimisi asiantuntijana rakennusperinnön säilyttämiseen liittyvissä kysymyksissä. Saamelaista rakennusperintöä koskevissa asioissa asiantuntijana toimisi yhteistyössä Museoviraston kanssa Saamelaismuseo Siida. Lisäksi alueellinen vastuumuseo voisi tarvittaessa toimia asiantuntijana yhteistyössä Museoviraston kanssa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on uudistetun museolain (314/2019) nojalla nimennyt 1.1.2020 alkaen kaikkiin maakuntiin alueellisen vastuumuseon, jonka vastuulla ovat erityisesti rakennusperintöön ja arkeologiaan liittyvät asiantuntijatehtävät. Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää hyvänä, että lakiesityksessä on otettu huomioon alueellisten vastuumuseoiden rooli kulttuuriympäristöön liittyvien asiantuntijatehtävien hoitamisessa ja ministeriö pitää ehdotettuja muutoksia kannatettavana. Tehtävien hoito alueellisten vastuumuseoiden toimesta voi nopeuttaa asioiden käsittelyä ja mahdollistaa alueellisen asiantuntemuksen hyödyntämisen. Lakiesityksen 4 §:n mukaan alueelliset vastuumuseot voisivat toimia tarvittaessa asiantuntijoina yhteistyössä Museoviraston kanssa ja niillä olisi 5 §:n mukaan oikeus suojeluesityksen tekemiseen. Lakiesityksen 18 §:n mukainen tarkastusoikeus olisi Museovirastolla ja ELY-keskuksella. Tarkastuksen toimittava viranomainen voisi kuitenkin kutsua tarkastukseen asiantuntijaksi alueellisen vastuumuseon.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää myös tärkeänä, että lakiehdotuksessa on turvattu saamelaisten toimielinten ja asiantuntijana Saamelaismuseo Siidan osallistuminen saamelaisen rakennusperinnön suojelemista ja suojeluratkaisuja kotiseutualueella koskevaan päätöksentekoon. Perusteluissa on lisäksi todettu, että rakennusperintölainsäädäntöä laajemmin uudistettaessa olisi tärkeää tarkastella myös perustuslain mukaisen kulttuuri-itsehallinnon dynaamista kehittämistä. Tältä osin

perustelujen luvussa 4.2. viitataan siihen, että asiaan voidaan valmistautua muiden kulttuuriympäristön kannalta keskeisten kokonaisuudistusten yhteydessä. Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa tähän liittyen, että ministeriö on parhaillaan käynnistämässä muinaismuistolain kokonaisuudistusta. Sen yhteydessä tullaan laatimaan erillisselvitys saamelaisten oikeuksien toteutumisesta muinaismuistojen suojelussa.

Ministeriö kannattaa poikkeamismenettelystä säätämistä. Poikkeamismenettely mahdollistaa alkuperäisen suojelupäätöksen jälkeen tapahtuneiden muutosten tai muuttuneiden tilanteiden huomioimisen nykyistä joustavammin. Poikkeamisluvan edellytykset on lakiehdotuksessa määritelty riittävän tarkasti. Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tärkeänä, että poikkeamisen seurauksena eivät suojelun edellytykset saa vaarantua ja Museovirastolta lakiesityksen 10 b §:n mukaisesti pyydettävä lausunnon merkitys on tässä arvioinnissa keskeinen. Alueellisille ja valtakunnallisille vastuumuseoille on tarvittaessa lisäksi varattava mahdollisuus tulla kuulluksi 7 § 1 momentin mukaisina muina yhteisöinä.

Korvaussäännöksiin on ehdotettu joitakin muutoksia. Korvaussäännösten tarkastelua on tarkoitus jatkaa maankäyttö- ja rakennuslain uudistamisen yhteydessä. Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tätä kannatettavana.

Muilta osin opetus- ja kulttuuriministeriöllä ei ole ehdotuksista huomautettavaa.